

VANHUSTEN IHMISOIKEUDET ON TOTEUDUTTAVA KILPAILUTUKSISSA

Vanhusjärjestöjen kannanotto hankintalain uudistamistyöhön Vanhusten ihmisoikeudet, vanhenemisen arvostaminen ja palvelujen laatu on nostettava keskiöön.

Vanhusalan järjestöillä on huoli vanhusten ihmisoikeuksien toteutumisesta vanhushuollon kilpailutusprosesseissa.

Valtaa Vanhuus -liike (Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry, Folkhälsans förbund rf, Ikäinstituutin Säätiö, Suomen Senioriliike ry, Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry, Miina Sillanpään Säätiö, Suomen Setlementtiliitto ry) Muistiliitto ry sekä Vanhustyön Keskusliitto ry vaativat, että hankintalakiä uudistettaessa vanhusten ihmisoikeudet ja palvelujen laatu on nostettava keskiöön.

Hankintalaissa on huomioitava vanhusten ihmisoikeudet siten kuin ne esitetään Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja Suomen perustuslaissa. Ihmisoikeudet ovat universaaleja, yhteisiä kaikille maailman ihmisille ja ne kieltävät syrjinnän. Vanhusten ihmisoikeuksista ei saa tinkiä palveluista päätettäessä. Vanhusten oikeutta hyvään elämään, liikkumisvapauteen ja omaan kulttuuriin ei saa rajoittaa. Hoitopalvelut omalla kielellä tulee taata. Myös maahanmuuttajavanhusten palveluissa on huolehdittava heidän oikeudestaan omaan kieleensä ja kulttuuriinsa.

Vanhusten arvostus osoitetaan siten, että vanhusten omaa mielipidettä kysytään palveluja järjestettäessä ja toiveet otetaan huomioon palveluja toteutettaessa. Tämä tulisi kirjata palvelun laatuksiteriksi.

Hankinnassa painotettava hinnan rinnalla ihmisoikeuksia ja laatua

Vanhushuollon kilpailutuksessa hankinnan kriteereihin on sisällytettävä nykyistä painokkaammin hoidon ja hoivan palveluehdot, takuu hoidon tasosta ja sisällöstä, sekä lisäksi mm. ekologiset näkökulmat. Kilpailuttamisen kriteereihin on sisällytettävä palveluja tukeva, esimerkiksi sosiokulttuurinen toiminta, joka tuo esiin moniammatillisuutta ja nostaa palvelujen käyttäjien hyvinvointia. Hankinnassa on painotettava hinnan lisäksi nykyistä enemmän laatu- ja sisältökysymyksiä. Laatu koskee niin vanhusten kuin muitakin kunnan järjestämistä olevia palveluja. Halvin hinta ei saa olla määräävä tekijä.

Kilpailutuksen ja hankintapäätösten tulee olla nykyistä avoimempia. Tämä on edellytyksenä sille, että asiakas ja omaiset voivat vertailla palveluja keskenään niiden laatua ja hinta-laatusuhdetta ja tehdä päätöksiä tasapuolisesti. Näin asetetaan myös palveluntuottajat nykyistä tasa-arvoisempaan asemaan. Yksityiset tuottajat voivat nykyisellään kätkeytyä liikesalaisuuksien taakse, toisin kuin julkiset ja yleishyödylliset palveluntuottajat. Tämä vääristää kilpailua. Avoimuus edellyttää, että hankittavan palvelun laatu on riittävän konkreettisesti määritelty ja kunta tietä mitä haluaa.

Vanhusten ei tarvitse muuttaa kilpailutuksen seurauksena

Vanhalle ihmiselle muutto omasta kodista hoitopaikkaan aiheuttaa ahdistusta, toimintakyvyn alenemista ja stressiä. Kilpailutuksen seurauksena vanhus voi joutua vastoin omaa tahtoaan, ehkä useammankin kerran muuttamaan hoitopaikasta toiseen. Vanhan ihmisen on itse tai yhdessä omaisten kanssa saatava päättää, haluaako hän muuttaa vai ei. Ostopalvelusopimuksia on voitava jatkaa nykyisissä yksiköissä niiden asukkaiden kanssa, jotka sitä toivovat.

Vanhusten asumispalveluja kilpailutettaessa on kiinnitettävä huomiota palveluyksiköiden sijaintiin ja laatukriteereissä painotettava vanhan ihmisen mahdollisuutta saada paikka fyysisesti mahdollisimman lähelle vanhuksen tuttua elinympäristöä tai muuhun hänelle tärkeään ympäristöön. Palvelutarjonnassa on taattava pariskuntien mahdollisuus jatkaa elämäänsä myös tehostetussa palveluasumisessa yhdessä. Vanhan ihmisen hoito- ja huolenpito käsittää myös saattohoidon, joka tarkoittaa, että vanhus hoidetaan elämän loppuun asti ilman viimeisten elinvuosien siirtelyjä hoitopaikasta toiseen.

Hankintalaki turvaa palvelun ostajan ja tarjoajan oikeudet, mutta se ei myöskään estä eikä rajoita asiakkaan tarpeiden huomioimista. Palveluja käyttävä vanhus tai hänen edustajansa on otettava palvelunostajan ja tuottajan väliseen vuoropuheluun mukaan jo hankintaa valmisteltaessa.

Ihmisoikeudet näkyviin

Ihmisoikeuskeskuksen tuoreen selvityksen (Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa Människorättsfostran och -utbildning i Finland, 2014) ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus on Suomessa riittämätöntä. Valtiollisten ja kunnallisten viranhaltijoiden ihmisoikeuskoulutus ei toteudu Suomessa riittävällä tavalla kansainvälisten velvoitteiden ja suositusten mukaan.

Valtion ja kuntien viranhaltijoiden on tunnettava ihmisoikeudet, jotta ihmisoikeudet toteutuvat myös vanhusten palveluita kilpailutettaessa.

1.7.2013 voimaan tulleen lain ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista mukaisesti palvelut on järjestettävä niin, että iäkäs henkilö voi kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi. Lisäksi hänen on voitava ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan. Iäkkään henkilön oma mielipide ja toiveet on kirjattava palvelusuunnitelmaan, jonka mukaisesti palvelua on toteutettava. **Vanhuspalvelulain kirjain ja henki tulee ensisijaisena lakina huomioida hankintalakia uudistettaessa.**

Lisätietoja:

toiminnanjohtaja Virpi Dufva, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry, 050 3654 664

toiminnanjohtaja Eila Okkonen, Muistiliitto ry, puh. 040 4551 329

puheenjohtaja Eeva Kainulainen, Suomen Senioriliike ry, puh. 040 5680 591

toimialajohtaja Pirkko Ruuskanen-Parrukoski, Setlementtiliitto ry, 050 5634 671